

‘De smalle nevelige wolkenbank’

Moet je bijvoeglijke naamwoorden schrappen?

Een bekend schrijfadvis is: gebruik niet te veel bijvoeglijke naamwoorden, want ze hebben vaak iets krachteloos en gaan dan irriteren. Is dit altijd een goed advies? Wanneer wel en wanneer niet?

Frank Jansen

Toen het gesprek met de beroemde journalist niet zo wilde vlotten, vroeg de interviewer maar wat zijn favoriete taaltip was. De beroemde journalist zuchtte, trok zijn wenkbrauwen op, zuchtte nog een keer en perste er toen uit: schrap je bijvoeglijke naamwoorden!

Het heeft voor een schrijver wel iets stoers om in eigen vlees te snijden, en met die bijvoeglijke naamwoorden kan dat pijnloos. Recensent Toef Jaeger gebruikt de tip dan ook als criterium voor kwaliteit:

In het 772 bladzijden tellende boek staan er gemiddeld 22 bijvoeglijke naamwoorden op één bladzijde, dat komt neer op grofweg 16.984 in totaal. Dat gaat snel met zinnen als: “De zon stond nog laag aan de oostelijke hemel, maar een hoogrode strook lucht die aan de randen tot paars vervaagde, kondigde de komende dag aan. Een zweem van roze lichtte de smalle nevelige bank laaghangende wolken aan de westelijke horizon op, een weerkaatsing van de achterkant van de stralende zonsopgang.”

(NRC Handelsblad, 5 mei 2011)

Verder lezen is niet nodig. U weet genoeg: die schrijver kan er niets van. Daarom laat ik haar naam maar weg.

Maar is het schrapadvies wel juist? Het is heel goed mogelijk dat journalisten en literatoren elkaar gewoon zomaar napraten, zonder goed na te denken over wat ze eigenlijk zeggen. En los daarvan is er op voorhand een reden om een dergelijk kras advies te wantrouwen: we moeten niet proberen wijzer te willen wezen dan de taal zelf. Als

een woordsoort in een taal bestaat, dan heeft die per definitie nut.

Wie op zoek gaat naar een degelijker fundament voor het schrapadvies dan bijvoorbeeld ‘bijvoeglijke naamwoorden zijn vaak stereotiep en dus krachteloos’, kan dat op twee manieren proberen te vinden: door stil te staan bij de functie van bijvoeglijke naamwoorden en daarna te gaan hoe de taalgebruikers zelf oordelen over teksten met en zonder bijvoeglijke naamwoorden.

■ UITBREIDEND EN BEPERKEND

Alle woordsoorten hebben zo hun specifieke functie. Zelfstandige naamwoorden zijn vooral geschikt om dingen te benoemen en werkwoorden om gebeurtenissen te beschrijven. Een tafel benoem je met het woord *tafel*; wat er mee gebeurt met bijvoorbeeld het werkwoord *dekken*. De specialiteit van bijvoeglijke naamwoorden is het toekennen van eigenschappen. Dat kan op twee manieren. We kunnen de eigenschap van een zelfstandig naamwoord noemen door er een bijvoeglijk naamwoord direct voor te zetten, bijvoorbeeld: ‘De hoge Eiffeltoren maakte indruk op de toeristen.’ Dat *hoge* voor *Eiffeltoren* heet een ‘attributief gebruikt bijvoeglijk naamwoord’.

We kunnen ook beweren dat die toren de eigenschap ‘hoog’ heeft, in een zin als ‘De Eiffeltoren is hoog’; we spreken dan van ‘predicatief gebruik’. Het schrapadvies is beslist niet bedoeld voor deze laatstgenoemde categorie, want

dan zou er geen zinnige zin overblijven: ‘De Eiffeltoren is.’

Maar ook als we ons beperken tot de attributieve bijvoeglijke naamwoorden brengt het advies ons in moeilijkheden. Herinnert u zich het onderscheid tussen de ‘uitbreidende’ en de ‘beperkende’ bijvoeglijke bijzin? De uitbreidende voegt alleen extra informatie toe, bijvoorbeeld ‘De dom, die uit de Middeleeuwen stamt, torent boven Utrecht uit.’ De beperkende bijzin verschaft informatie die je echt nodig hebt om het zelfstandig naamwoord te begrijpen: ‘Op een dom die uit de Middeleeuwen stamt, moet je zuinig zijn.’ Het onderscheid tussen uitbreidend en beperkend geldt ook voor bijvoeglijke naamwoorden. In het volgende voorbeeld is *rode* uitbreidend; van de appel wordt een extra kenmerk gegeven, namelijk dat hij rood was: ‘Sneeuwitje zette haar tanden in de rode appel.’ Maar als we zeggen: ‘Sneeuwitje koos de rode appel uit de mand’, is *rode* beperkend gebruikt. De bewering gaat alleen over de rode appel.

Hoe graag je ook wilt schrappen, van de beperkende bijvoeglijke naamwoorden kun je beter afblijven.

■ OORDEEL

Het advies moet nog verder ingeperkt worden. Omdat er in de werkelijkheid verschillende soorten eigenschappen bestaan, zijn er ook verschillende soorten bijvoeglijke naamwoorden. Een attributief bijvoeglijk naamwoord kan slaan op een kenmerk dat een ding heeft, bijvoor-

Illustratie: Frank Dam